

**Міжнародне гуманітарне
право.
Навчально-методичний
посібник**

Навчально-методичний посібник «Міжнародне гуманітарне право» охоплює основні інститути, принципи та механізми міжнародного гуманітарного права. Він розкриває історичні передумови, поняття, джерела та місце міжнародного гуманітарного права в системі міжнародного права. Посібник також приділяє увагу правовому режиму міжнародних та неміжнародних збройних конфліктів, обмеженням засобів і методів ведення війни, а також сучасним викликам, пов'язаним із застосуванням новітніх технологій у воєнних діях.

Матеріали посібника можуть бути корисними для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, практичних працівників правоохоронних органів, адвокатів, суддів та всіх, хто цікавиться проблематикою міжнародного гуманітарного права.

ЗМІСТ

ТЕМА 1. Міжнародне гуманітарне право: історія, поняття, принципи, джерела і місце в системі міжнародного права.

Зародження і розвиток міжнародного гуманітарного права.....	5
1.1. Історичний розвиток міжнародного гуманітарного права.....	6
1.2. Поняття, предмет і особливості міжнародного гуманітарного права.....	9
1.3. Джерела міжнародного гуманітарного права	23
1.4. Основоположні принципи міжнародного гуманітарного права.....	38
1.5. Місце міжнародного гуманітарного права в системі міжнародного права та його співвідношення з суміжними галузями.....	59
1.6. Теми для обговорення:	74
1.7. Тестові завдання до теми 1:.....	74
1.8. Практичні завдання до теми 1:	76
1.9. Список використаних та рекомендованих джерел:	79

ТЕМА 2. Сфера застосування міжнародного гуманітарного права та правові наслідки збройних конфліктів .....

2.1. Ситуаційна сфера застосування МГП (ratione situationis).....	83
2.2. Поняття та види збройних конфліктів.....	88
2.3. Співвідношення термінів «збройний конфлікт» і «війна»	93
2.5. Застосування норм міжнародного гуманітарного права у часі (ratione temporis)	101
2.6. Правові наслідки початку війни і початку воєнних дій. Перемир'я	105
2.7. Правові наслідки закінчення воєнних дій	109
2.8. Теми для обговорення:	115
2.9. Тестові завдання до теми 2:.....	115
2.10. Практичні завдання до теми 2:	117
2.11. Список використаних та рекомендованих джерел:	121

ТЕМА 3. Правове регулювання засобів і методів ведення воєнних дій у міжнародних збройних конфліктах.....

3.1. Поняття засобів і методів ведення воєнних дій	124
3.2. Правова основа обмеження вибору засобів і методів ведення воєнних дій	130

3.3. Заборонені засоби ведення війни	134
3.4. Заборонені методи ведення воєнних дій	145
3.5. Теми для обговорення:	153
3.6. Тестові завдання до теми 3:	153
3.7. Практичні завдання до теми 3:.....	155
3.8. Список використаних та рекомендованих джерел:.....	158

ТЕМА 4. Межі застосування міжнародного гуманітарного права у неміжнародних збройних конфліктах.....

4.1. Правова природа неміжнародних збройних конфліктів.....	161
4.2. Норми і принципи, що застосовуються до неміжнародних збройних конфліктів	162
4.3. Норми міжнародного гуманітарного права (договірні і звичаєві) про обмеження, що стосуються засобів і методів ведення воєнних дій у випадках збройних конфліктів неміжнародного характеру	165
4.4. Заборона голоду, терору та інших методів ведення воєнних дій.....	170
4.5. Обмеження сфери застосування норм міжнародного гуманітарного права, що стосуються неміжнародних збройних конфліктів	179
4.6. Теми для обговорення:.....	182
4.7. Тестові завдання до теми 4:.....	189
4.8. Практичні завдання до теми 4:	189
4.9. Список використаних та рекомендованих джерел:	191
4.9. Список використаних та рекомендованих джерел:	192

ТЕМА 5. Захист прав людини та цивільного населення під час збройних конфліктів .....

5.1. Поняття та правова природа захисту прав людини в умовах збройних конфліктів	194
5.2. Співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини під час збройних конфліктів	195
5.3. Застосування міжнародних договорів з прав людини в умовах збройного конфлікту	204
5.4. Відступ (дерогація) від зобов'язань у сфері прав людини: умови, межі та правові наслідки.....	207
5.4. Відступ (дерогація) від зобов'язань у сфері прав людини: умови, межі та правові наслідки.....	211

5.5. Теми для обговорення:	218
5.6. Тестові завдання до теми 5:	218
5.7. Список використаних та рекомендованих джерел:.....	221

ТЕМА 6. Право морської війни і право повітряної війни: особливості міжнародно-правового регулювання .....

міжнародно-правового регулювання	223
6.1. Поняття та джерела права морської війни і права повітряної війни в системі міжнародного гуманітарного права.....	224
6.2. Правовий режим морських просторів під час збройних конфліктів	232
6.3. Учасники морської війни та їх правовий статус	236
6.4. Засоби і методи ведення морської війни: дозволи, обмеження та заборони	244
6.5. Захист цивільних суден і нейтрального судноплавства під час морської війни	249
6.6. Правовий режим повітряних операцій у міжнародних збройних конфліктах.....	255
6.7. Обмеження застосування засобів і методів повітряної війни	261
6.8. Захист цивільного населення і цивільних об'єктів під час повітряних ударів	266
6.9. Правовий статус нейтральних держав у морській і повітряній війні.....	270
6.10. Відповідальність за порушення права морської та повітряної війни.....	276
6.11. Теми для обговорення:.....	281
6.12. Тестові завдання до теми 6:.....	281
6.13. Практичні завдання до теми 6:	283
6.14. Список використаних та рекомендованих джерел:	286

ТЕМА 7. Міжнародний рух червоного хреста і червоного півмісяця та його роль у міжнародному гуманітарному праві ....

півмісяця та його роль у міжнародному гуманітарному праві	287
7.1. Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця: історія виникнення, статутні органи, основоположні принципи	288
7.2. Міжнародний Комітет Червоного Хреста: роль організації, правова основа діяльності та функції.....	297

7.3. Міжнародна Федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця: мета діяльності та функції	304
7.4. Національні товариства Червоного Хреста і Червоного півмісяця: мета та напрямки діяльності, членство	306
7.5. Символіка Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та захист емблеми	311
7.6. Теми для обговорення:	314
7.7. Тестові завдання до теми 7:	315
7.8. Практичні завдання до теми 7:	317
7.9. Список використаних та рекомендованих джерел:	320

ТЕМА 8. Відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права	323
8.1. Поняття серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.	324
8.2. Воєнні злочини: поняття та види.	328
8.3. Індивідуальна кримінальна відповідальність.	332
8.4. Міжнародний кримінальний суд та переслідування воєнних злочинів.	336
8.5. Практика міжнародних кримінальних трибуналів та її значення для розвитку міжнародного гуманітарного права.	340
8.6. Теми для обговорення	344
8.8. Тестові завдання до теми 8	345
8.9. Практичні завдання до теми 8	348
8.10. Список використаних та рекомендованих джерел	350

ВИСНОВОК	352

ГЛОСАРІЙ	354

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	391

ТЕМА 1. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ІСТОРІЯ, ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ, ДЖЕРЕЛА І МІСЦЕ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА. ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

План:

- 1.1. Історичний розвиток міжнародного гуманітарного права.*
- 1.2. Поняття та особливості міжнародного гуманітарного права.*
- 1.3. Джерела міжнародного гуманітарного права.*
- 1.4. Принципи міжнародного гуманітарного права.*
- 1.5. Співвідношення міжнародного гуманітарного права з іншими галузями міжнародного права.*

Освітня мета: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про історичні передумови становлення та еволюцію міжнародного гуманітарного права; розкрити його поняття, сутність та характерні особливості як самостійної галузі міжнародного права; ознайомити з системою джерел і основоположними принципами міжнародного гуманітарного права; забезпечити розуміння його місця та взаємозв'язку з іншими галузями міжнародного права; розвинути здатність аналізувати норми міжнародного гуманітарного права та практику їх застосування в умовах збройних конфліктів.

Виховна мета: сприяти формуванню у студентів гуманістичного світогляду та стійкої громадянської позиції, поваги до людської гідності та життя як найвищої цінності, навіть в умовах збройного конфлікту, усвідомлення необхідності дотримання міжнародних норм і розуміння неминучості покарання за воєнні злочини.

Розвивальна мета: вдосконалити інтелектуальні та професійні навички ефективного оперування нормами права в умовах збройного конфлікту; розвинути здатність аналізувати складні воєнно-політичні ситуації та розрізняти вимоги військової необхідності й гуманітарні обмеження; сформувати навички логічного мислення та побудови юридичної аргументації для прийняття правових рішень у ситуаціях, пов'язаних із збройними конфліктами.

Перейти на сайт →